Αποτυχία των Προγραμμάτων Λιτότητας στην Ελλάδα

Γιώργος Αργείτης,

Αν. Καθηγητής ΕΚΠΑ,

Research Associate Levy Economics Institute

Συνέδριο: «Η Κρίση στην Ευρωζώνη και την Ελλάδα και η Εμπειρία με τις Πολιτικές Λιτότητας»

8-9 Νοεμβρίου, Αθήνα

Levy Economics Institute of Bard College

Το Θεσμικό Έλλειμμα των Προγραμμάτων Λιτότητας

- Σύμφωνα με τον Hyman Minsky ο ρεαλισμός και συνεπώς η αποτελεσματικότητα της οικονομικής πολιτικής εξαρτάται από το βαθμό που λαμβάνει υπόψη τις εξής δύο παραδοχές:
- Πρώτον, η ανάπτυξη του καπιταλισμού δεν έχει την ίδια εξέλιξη και θεσμική δομή σε όλες τις χώρες. Οι θεσμικές ιδιαιτερότητες των διαφορετικών μοντέλων καπιταλισμού παίζουν σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά τους, στη συνοχή τους και την παραγωγική αποτελεσματικότητά τους να δημιουργούν συνθήκες απασχόλησης και βιώσιμης οικονομικής και κοινωνικής προόδου.

Το Θεσμικό Έλλειμμα των Προγραμμάτων Λιτότητας

- Δεύτερον, θεμελιακή αρχή συνοχής κάθε καπιταλιστικής οικονομίας είναι η φερεγγυότητα της αντιστοιχίας μεταξύ απαιτούμενης ρευστότητας για την ικανοποίηση των υποχρεώσεων που δημιουργεί η συσσώρευση χρέους και της διαθέσιμης ρευστότητας σε μίκρο, μέσο και μάκρο επίπεδο.
- Η έκφραση των δύο αυτών παραδοχών στην περίπτωση του ελληνικού καπιταλισμού προϋποθέτει ανάλυση του γενετικού του κώδικα.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

- Το ελληνικό μοντέλο καπιταλισμού διακρίνεται από ενδογενή ανεπάρκεια δημιουργίας διατηρήσιμων ρυθμών αύξησης τους εθνικού εισοδήματος, και
- από συστημική υστέρηση ροών εισοδήματος προς τον κρατικό τομέα της οικονομίας.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

- **Αυτό οφείλεται στα εξής δύο γονιδιακά χαρακτηριστικά του ελληνικού καπιταλισμού.**

  <u>Πρώτον</u>, η συσσώρευση κεφαλαίου στην ελληνική οικονομία έχει δημιουργήσει ένα:

  - τεχνολογικά αδύναμο,
  - διαρθρωτικά μη ανταγωνιστικό παραγωγικό σύστημα,

  που διαχρονικά παράγει ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και αύξηση στο εξωτερικό χρέος της χώρας.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

- Σε όρους μακροοικονομικού μοντέλου το γονιδιακό αυτό χαρακτηριστικό συνεπάγεται:
  - υψηλή εξάρτηση του παραγόμενου εισοδήματος από την εγχώρια δαπάνη.

  Συνεπώς, αλλαγές στη διανομή του εισοδήματος και ειδικότερα επιλογές εσωτερικής υποτίμησης έχουν δραματική επίδραση στη μάκρο-συνοχή της οικονομίας.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

- υψηλή ροπή προς εισαγωγές, ως συνέπεια των περιορισμών προσφοράς και της διαρθρωτικά μη ανταγωνιστικής παραγωγικής βάσης της οικονομίας.

  Αυτό με τη σειρά του επίσης συνεπάγεται ότι επιλογές εσωτερικής υποτίμησης, αλλά και συναλλαγματικής προσαρμογής, δεν μπορούν να έχουν σημαντικό εξωτερικό επεκτατικό αποτέλεσμα λόγω των ενδογενών περιορισμών προσφοράς.

- Τα προγράμματα λιτότητας αγνοούν αυτό το γονιδιακό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας και υποθέτουν μια οικονομία με παραγωγική ελαστικότητα ικανή να ικανοποιήσει την όποια αυξητική μεταβολή στη ζήτηση για εξαγωγές που θα δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της εσωτερικής υποτίμησης.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

- **Το Δεύτερο γονιδιακό χαρακτηριστικό του ελληνικού καπιταλισμού είναι ότι**, η κυρίαρχη επιχειρηματική κουλτούρα επιδιώκει κερδοφορία που στηρίζεται σε κρατοκεντρικές, παρασιτικές και αναδιανεμητικές δραστηριότητες.

- Το αποτέλεσμα είναι η διαχρονική υστέρηση των δημόσιων εσόδων.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

Το δημοσιονομικό έλλειμμα στη Ελλάδα λειτουργούσε λιγότερο ως αντι-κυκλικό εργαλείο ενίσχυσης της ζήτησης

και

περισσότερο ως υπόλοιπο στην διανομή του εισοδήματος,

εξυπηρετώντας την επιβίωση της μικρής επιχειρηματικότητας και την υπερκερδοφορία της μεγάλης επιχειρηματικότητας.

Το Ελληνικό Μοντέλο Καπιταλισμού

Η βασική συνέπεια αυτών των δύο γονιδιακών χαρακτηριστικών είναι ότι ο ελληνικός δημόσιος τομέας χαρακτηρίζεται από συστημική αδυναμία βιώσιμης διαχείρισης του πιστωτικού ρίσκου του

καθώς

η συσσώρευση δημόσιου χρέους αυξάνει τις δανειακές υποχρεώσεις του, ενώ η παραγωγική ανεπάρκεια και η συστημική υστέρηση δημόσιων εσόδων περιορίζει τα περιθώρια ασφάλειας της ικανοποίησης αυτών των υποχρεώσεων.

Σταθερότητα/Αστάθεια του Ελληνικού Καπιταλισμού

- Η «βιωσιμότητα» του ελληνικού καπιταλισμού και η «σταθερότητα» του στηρίζονταν μέχρι και τη δεκαετία του 1990 σε αυτό που ο Minsky ορίζει ως μεγάλο κράτος και μεγάλη κεντρική τράπεζα.

- Τα δημόσια ελλείμματα και η συσσώρευση χρέους και οι παρεμβάσεις ρευστότητας της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδας μπλόκαραν τη βύθιση της ελληνικής οικονομίας σε ύφεση και σε διαδικασία debt-deflation.

-

Θεσμικός Μετασχηματισμός του Ελληνικού Μοντέλου Καπιταλισμού

- Στην μετά-ΟΝΕ περίοδο, το ελληνικό μοντέλο καπιταλισμού εξελίχθηκε θεσμικά σε μοντέλο με μεγάλο, a la Minsky, κράτος αλλά χωρίς κεντρική τράπεζα.
- Η εξέλιξη αυτή έκανε δραματικά πιο εύθραυστη τη χρηματοοικονομική κατάσταση του ελληνικού κράτους αυξάνοντας σημαντικά το πιστωτικό του ρίσκο και μειώνοντας επίσης σημαντικά τα περιθώρια ασφάλειας του δανεισμού του.
- Στο αποτέλεσμα αυτό συνέβαλε και η αυξανόμενη χρηματιστικοποίηση της ελληνικής οικονομίας στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.

Η Χρηματιστικοποίηση (Financialization) της Ελληνικής Οικονομίας

- Ως συνέπεια της χρηματιστικοποίησης, η Ελλάδα βίωσε μια περίοδο υψηλών ρυθμών ανάπτυξης αποτέλεσμα της καταναλωτικής επέκτασης που δημιουργούσε μια μη βιώσιμη δομή μόχλευσης, δημιουργώντας ψευδαισθήσεις φερεγγυότητας και μια πλασματική δυνατότητα αποπληρωμής του συσσωρευμένου δημόσιου χρέους.
- Η Χρηματιστικοποίηση της οικονομίας δημιούργησε ωστόσο αυξητικές πιέσεις στο δημόσιο έλλειμμα και χρέος καθώς αυτά δεν στήριζαν πλέον μόνο τις ροές εισοδήματος και απασχόλησης, αλλά και τις ροές ρευστότητας που απαιτούσε η αποπληρωμή ενός αυξανόμενου ιδιωτικού χρέους.

Συστημική Αποτυχία των Προγραμμάτων Λιτότητας

- Εάν σε ένα μοντέλο καπιταλισμού με:

- Υψηλή εξάρτηση από την εγχώρια δαπάνη,
- Διαρθρωτικό έλλειμμα ανταγωνιστικότητας,
- Αυξανόμενη μόχλευση του ιδιωτικού τομέα,
- Εύθραυστη χρηματοπιστωτική δομή του δημόσιου τομέα και σε κατάσταση χρεοκοπίας,
- Χωρίς δική του Κεντρική Τράπεζα

Επιβάλεις

- Δημοσιονομική λιτότητα
- Εισοδηματική λιτότητα
- Απομόχλευση

Τότε το αποτέλεσμα δεν μπορεί να είναι τίποτε λιγότερο από καταστροφικό.

Greek Government's Fragility Index 1988-2009, (Source: Argitis and Nikolaidi 2014)

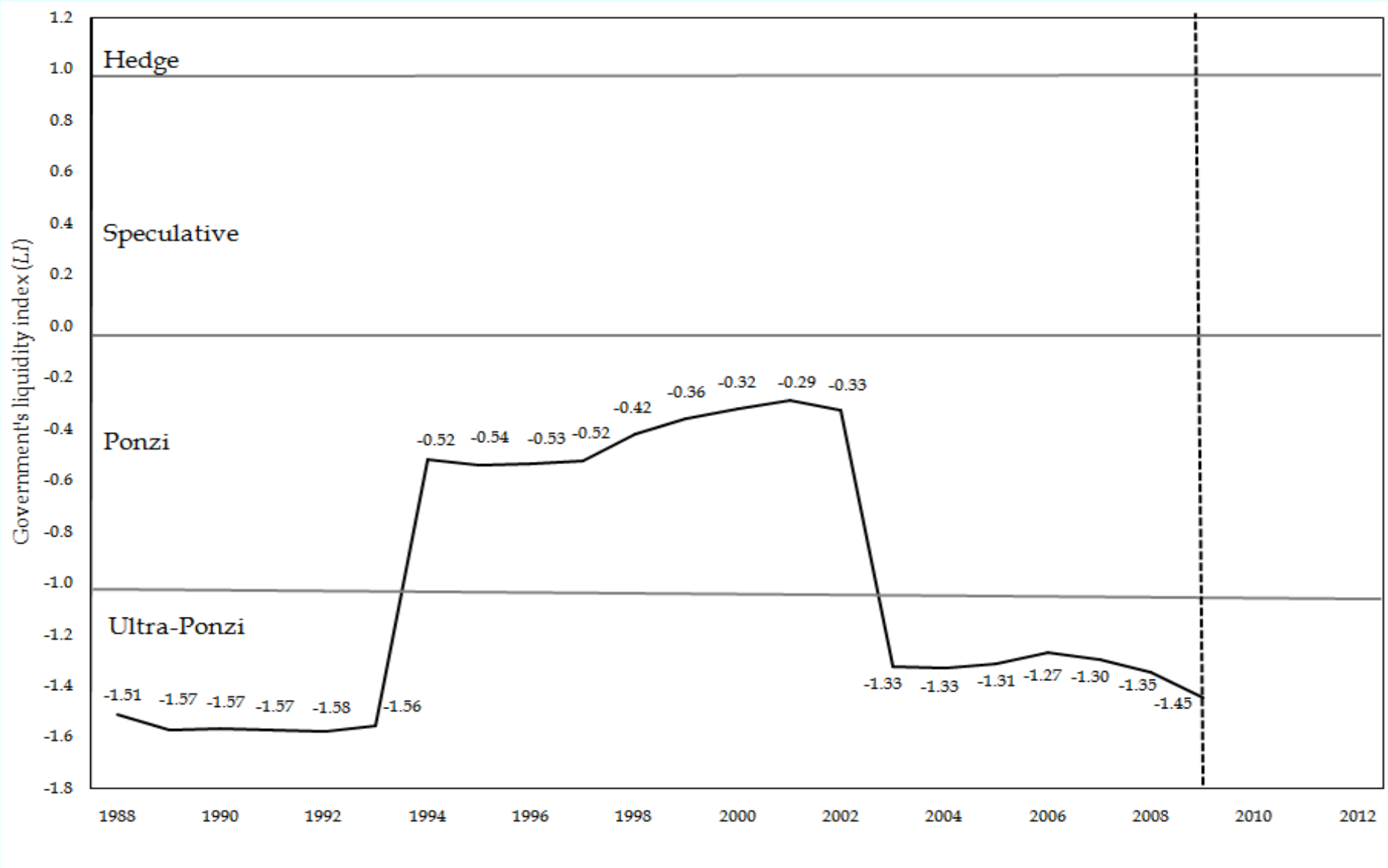

Greek Government's Fragility Index 1988-2012 (Source: Argitis and Nikolaidi 2014)

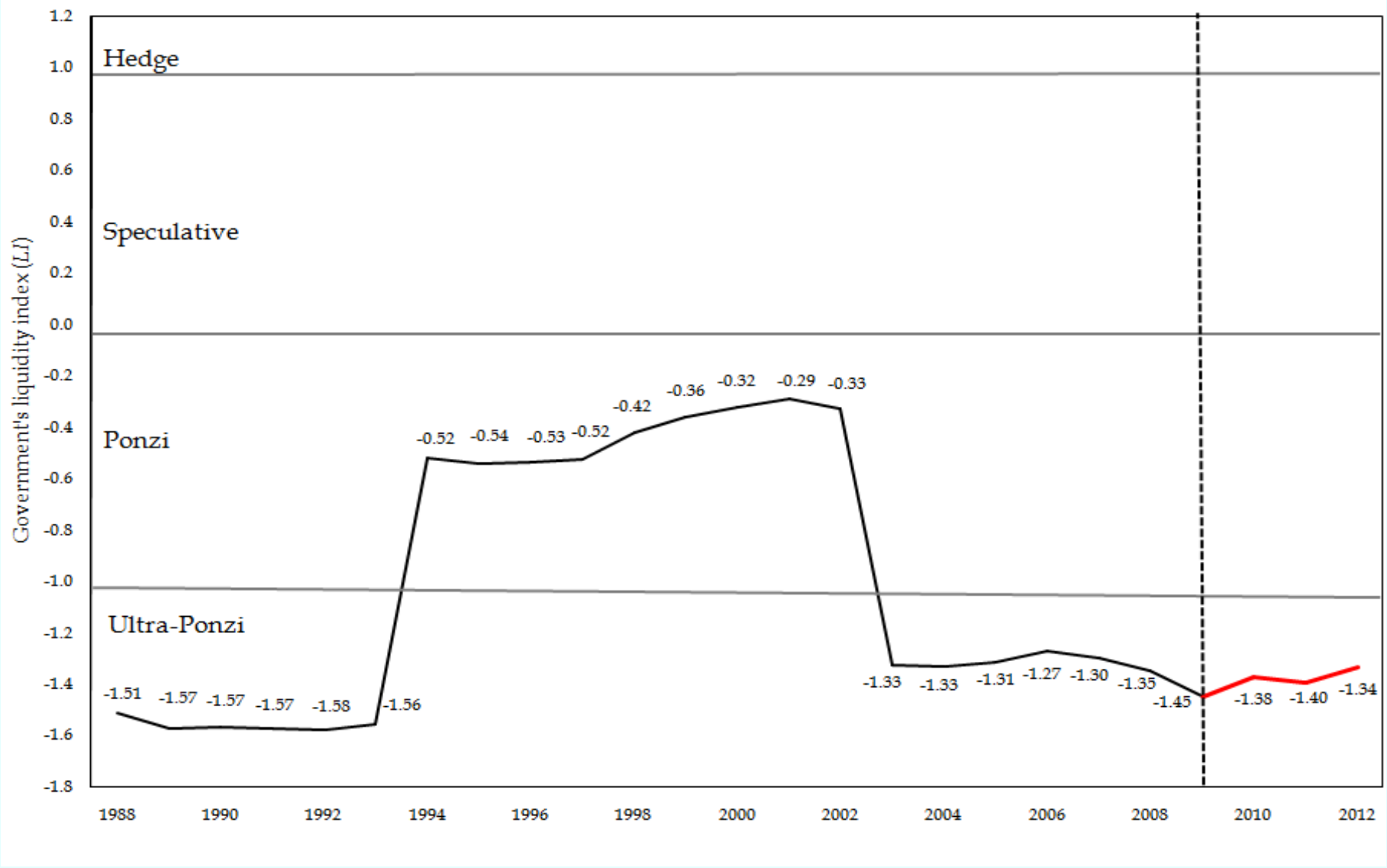

Relation between Austerity (% of GDP) και GDP growth,

2011-2012 (Source: De Grauwe and Ji 2013)

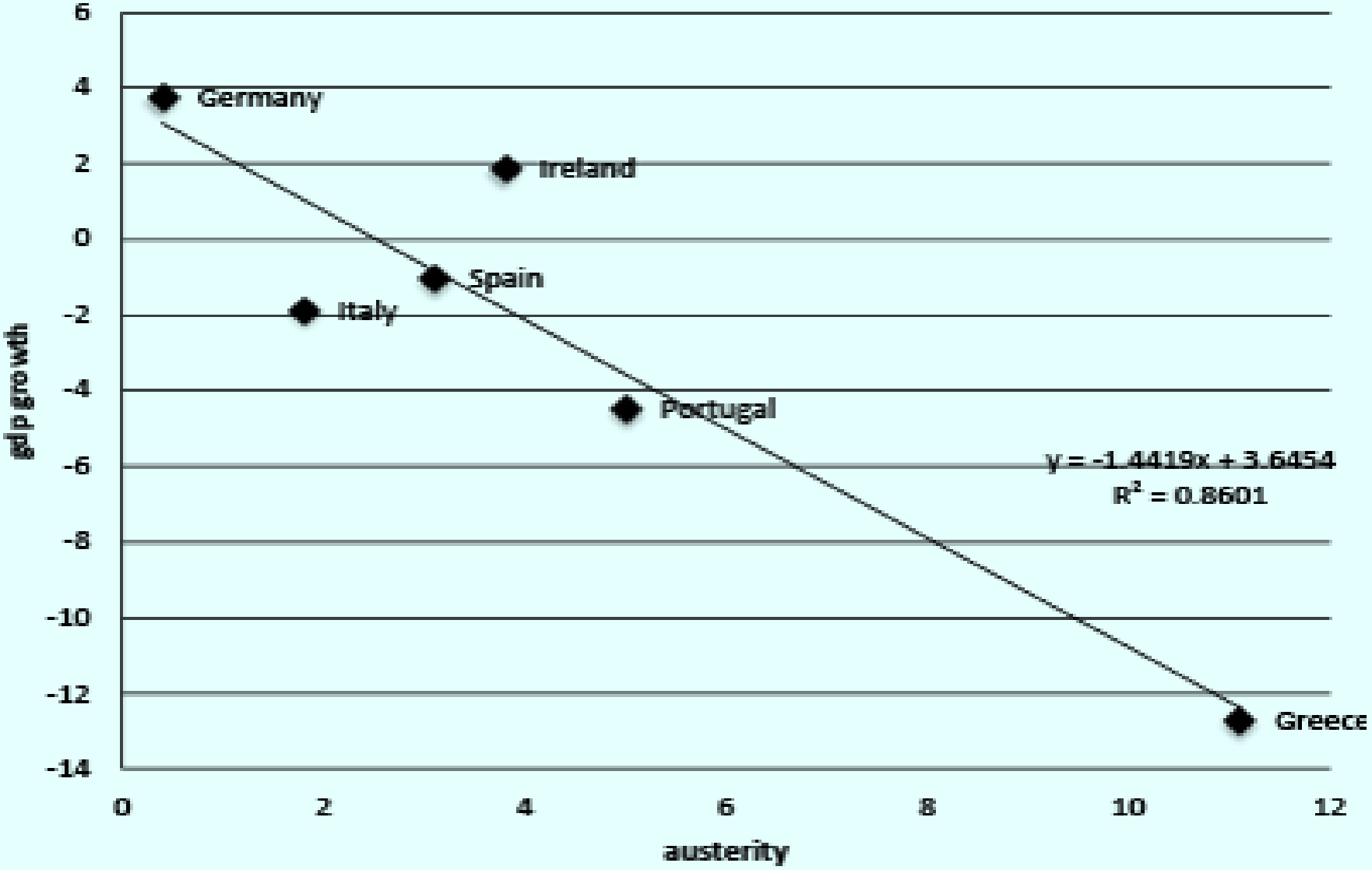

Relation between Austerity (% of GDP) and the Debt/GDP Ratio 2009-2012 (Source: De Grauwe and Ji 2013)

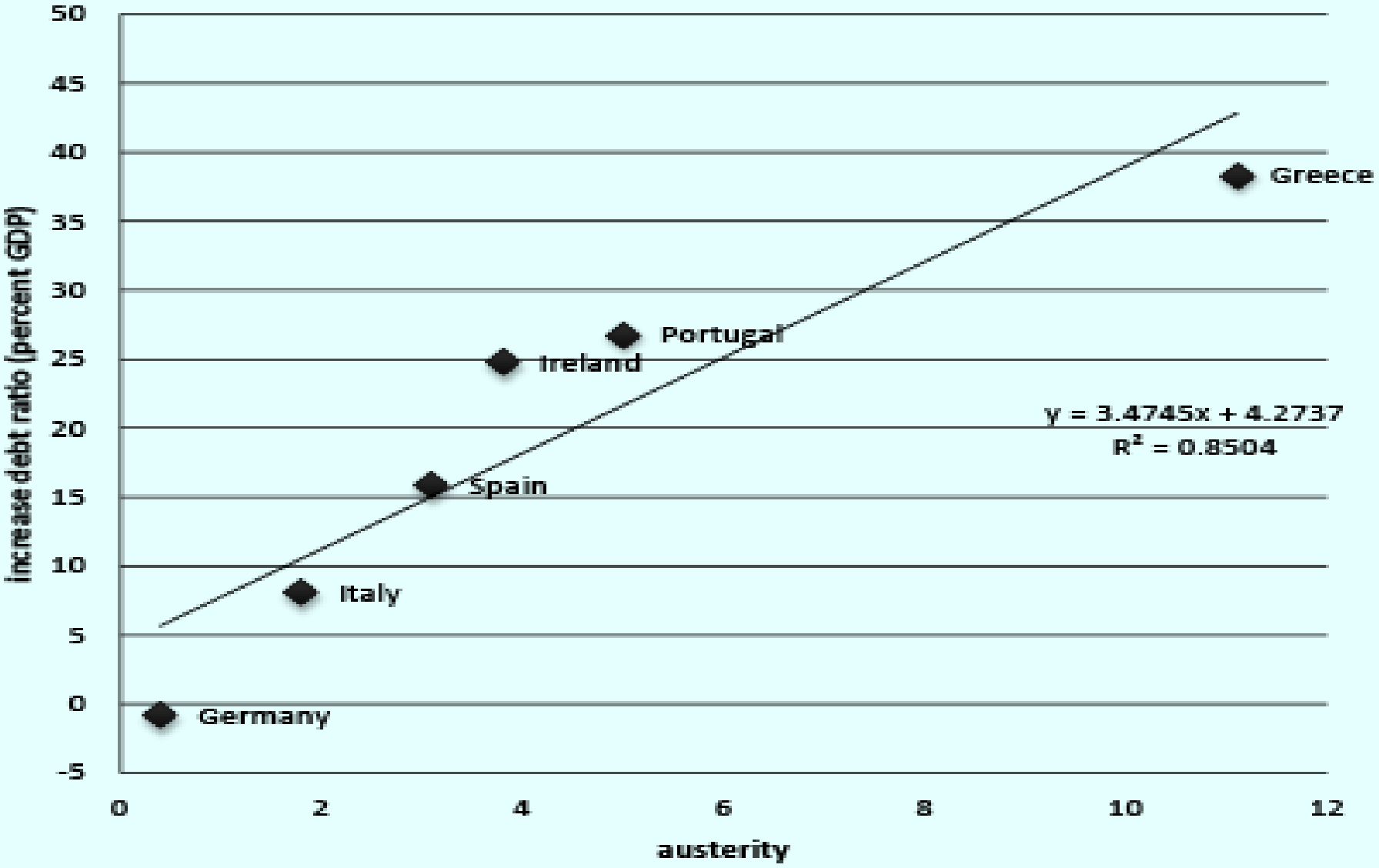

Deleverage (Source: IMF 2013)

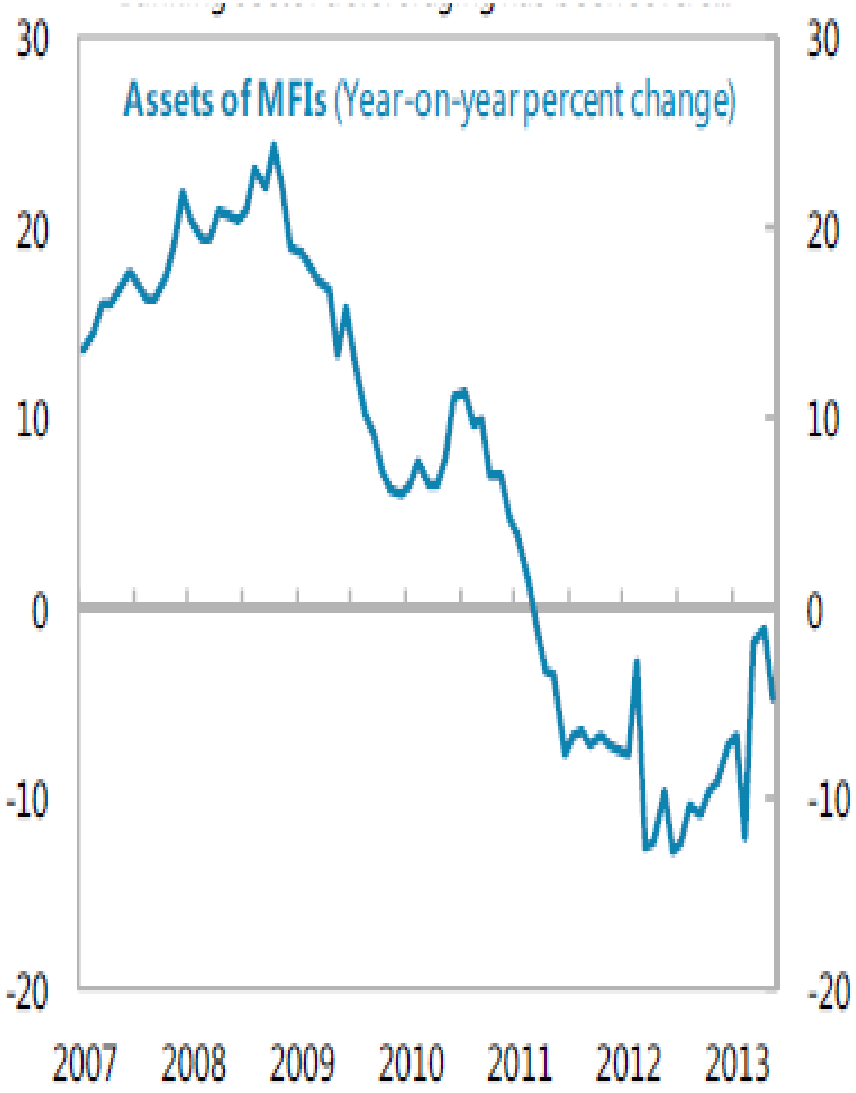

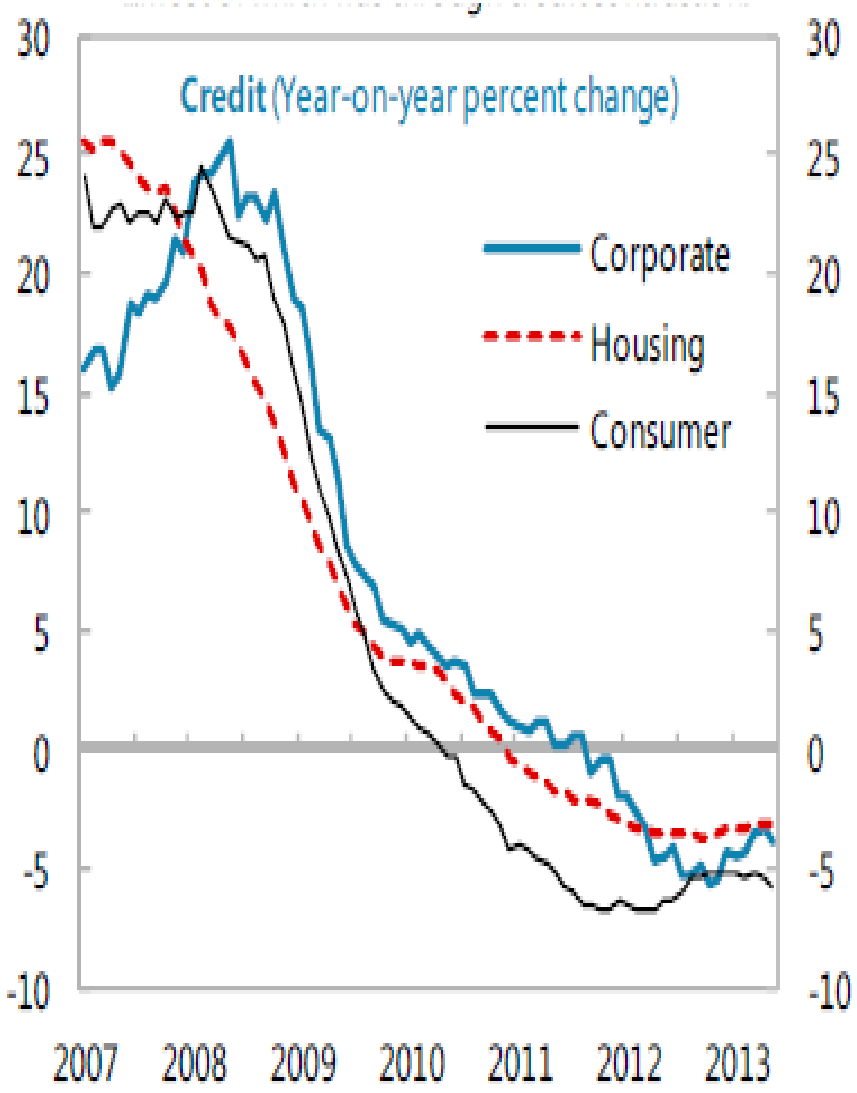

Domestic Demand in constant prices 2005 (Source: ΙΝΕ ΓΣΕΕ 2013)

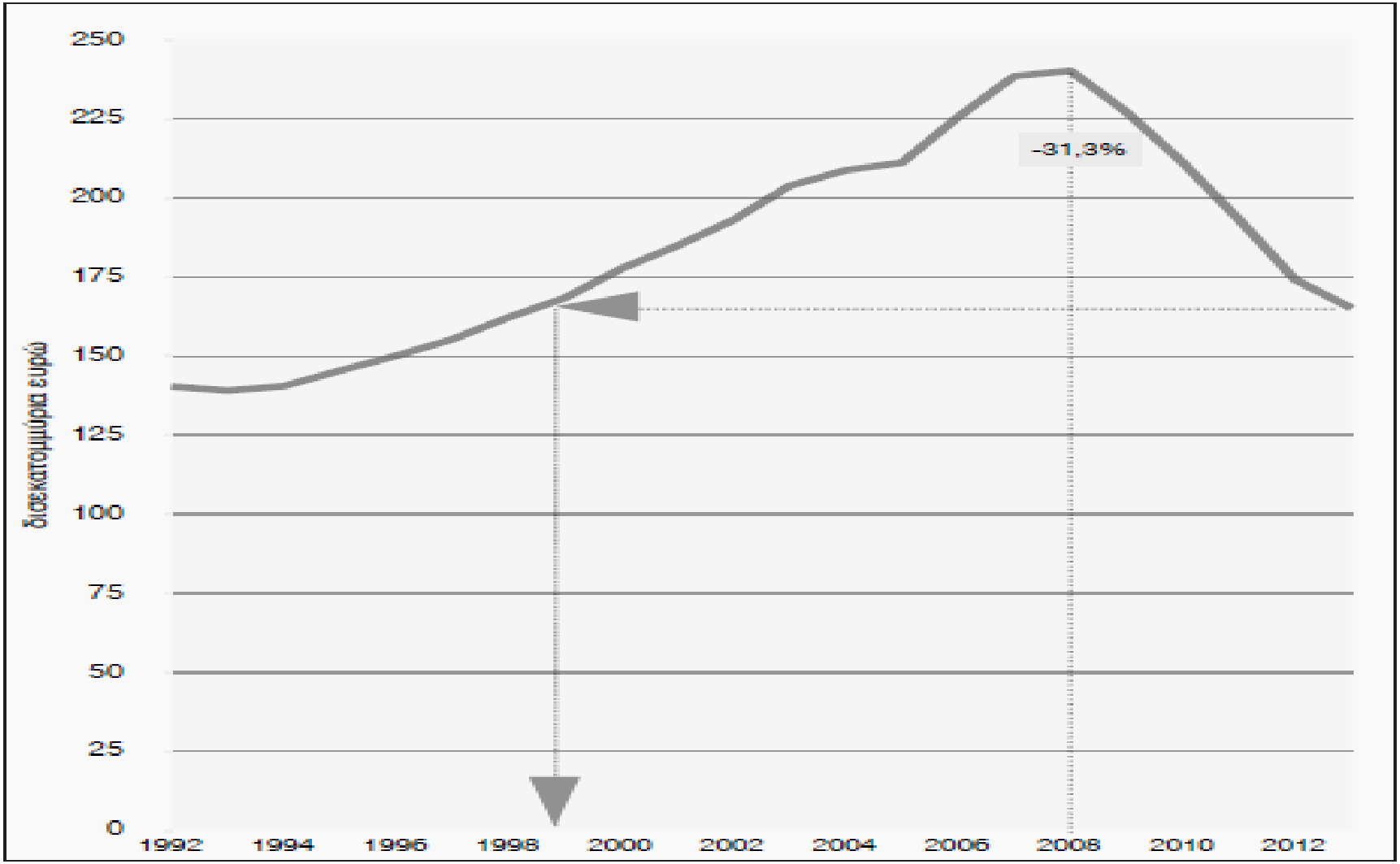

Quarterly Real GDP (Source: IMF 2013)

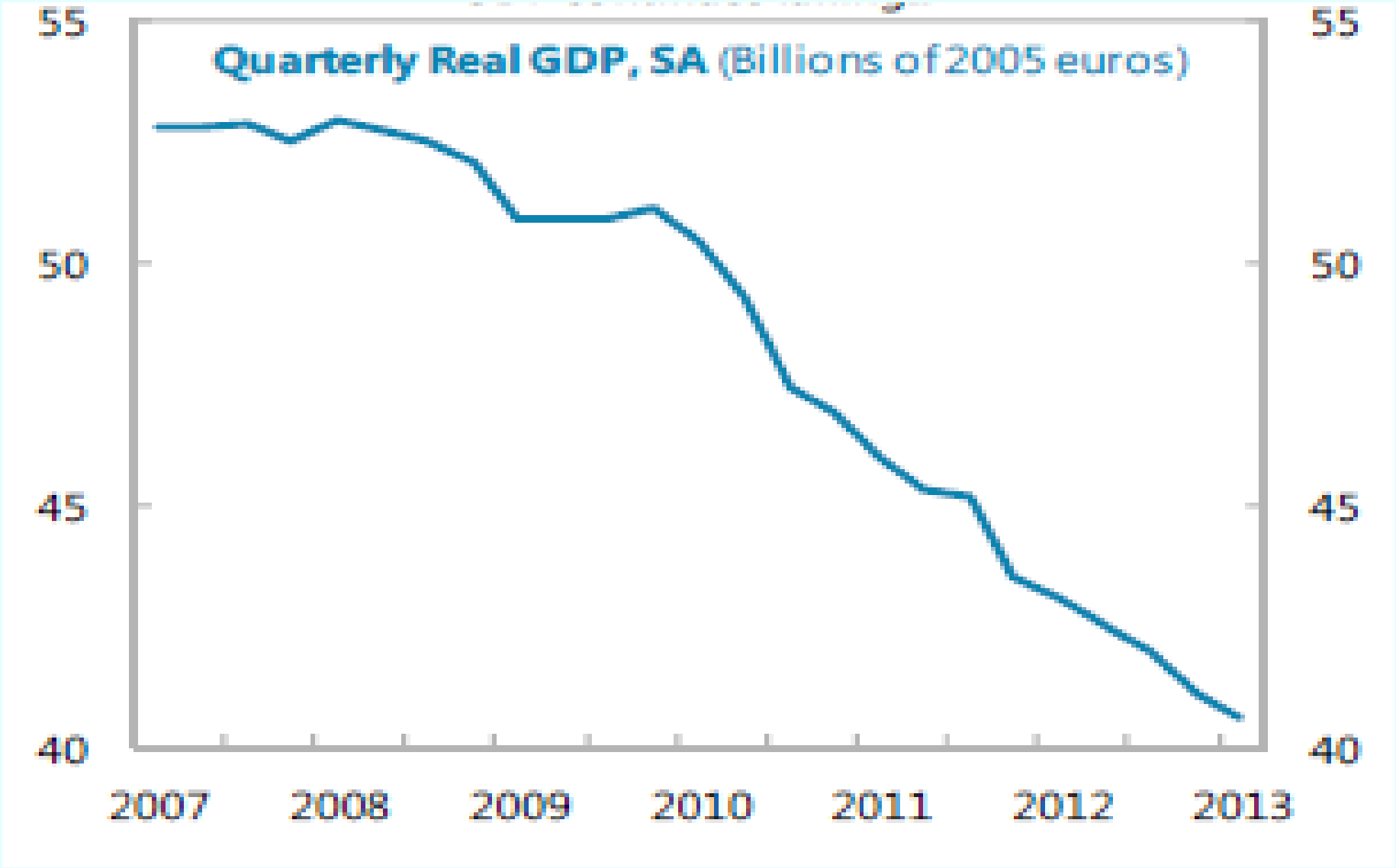

Unemployment Rate %, 2008-2013 (Source: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ)

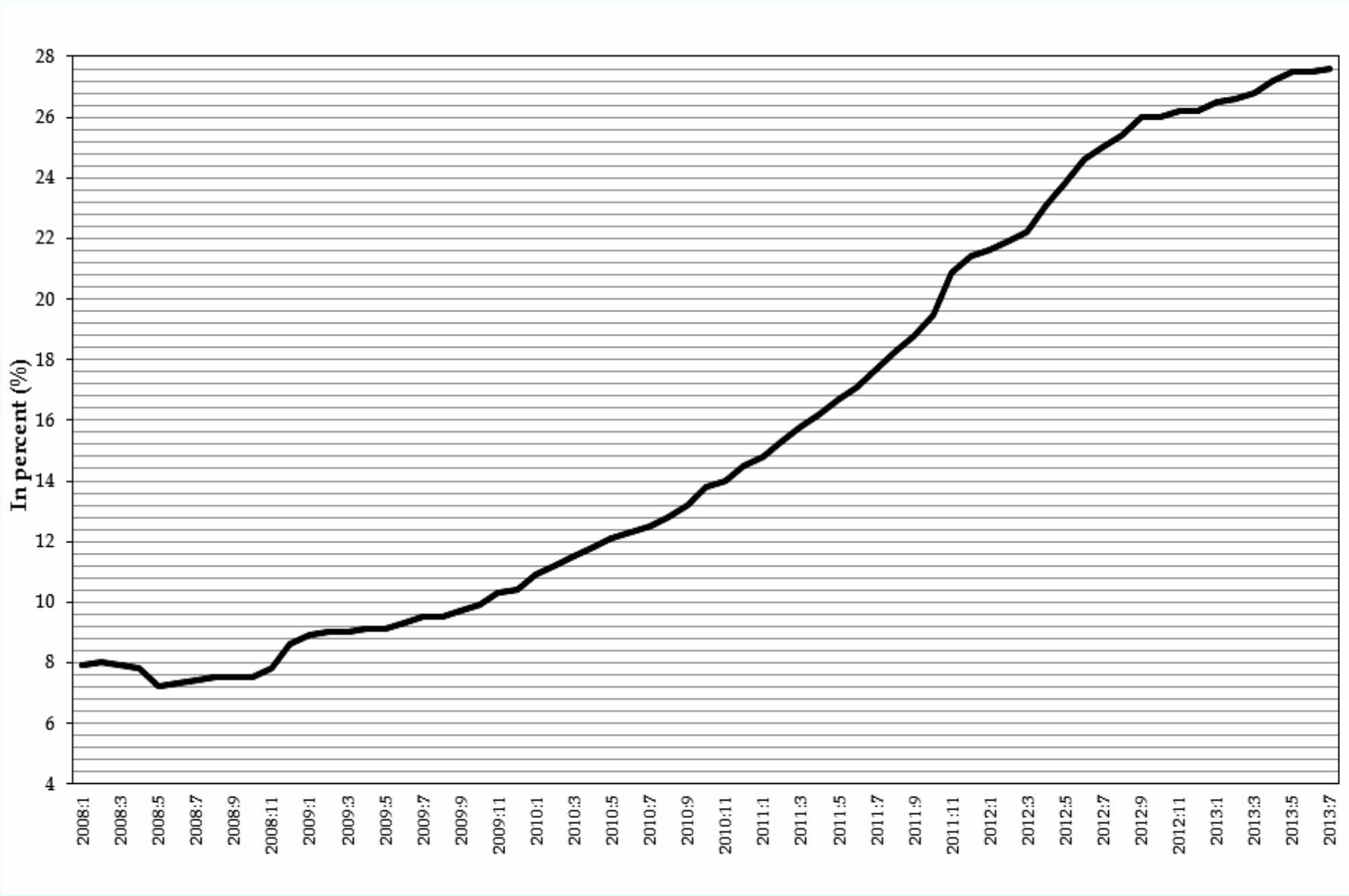

Unit Labour Cost and the Unemployment Rate 2005-2013 (Source: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ)

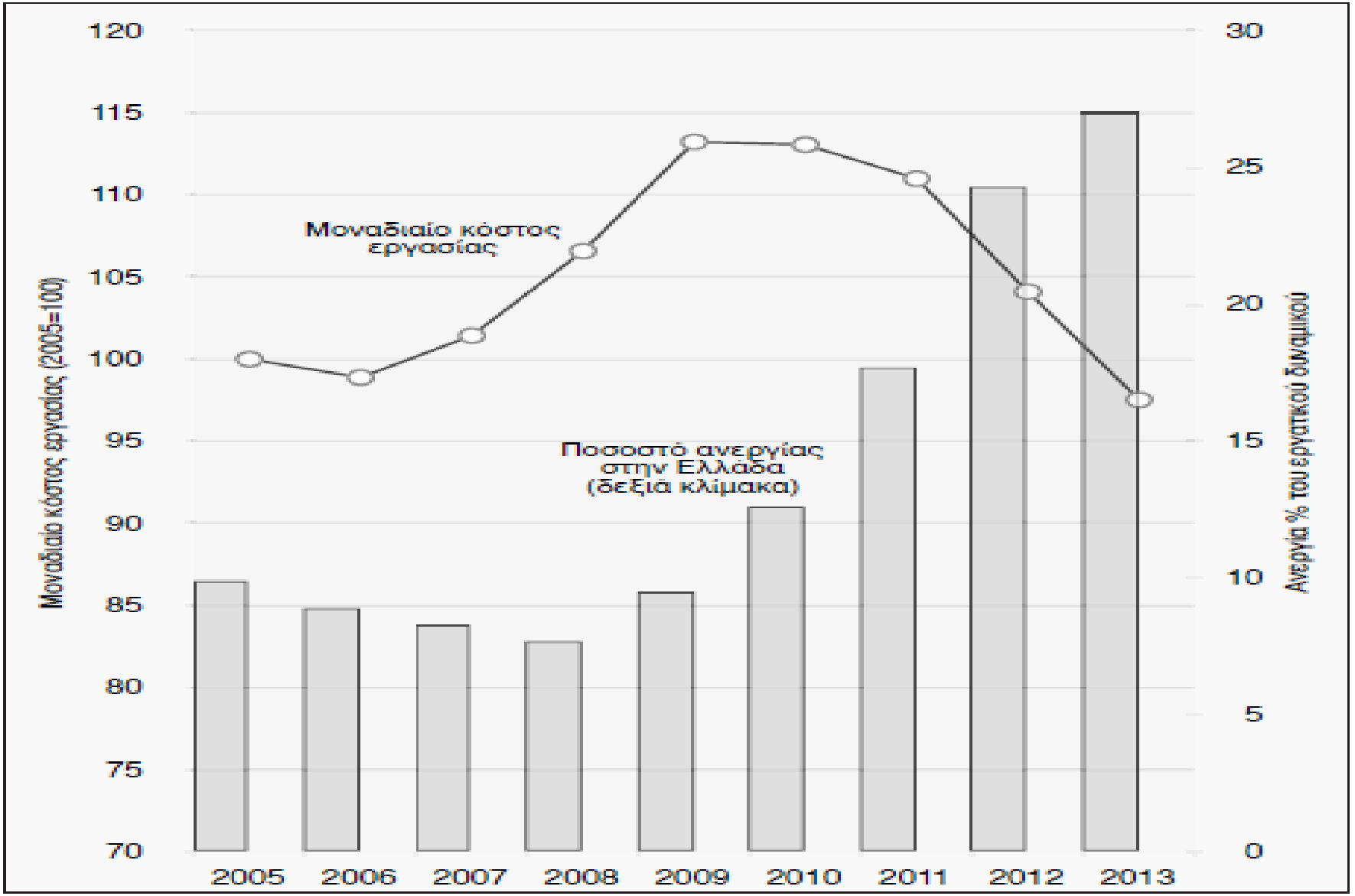

Non Performing Loans (Source: IMF 2013)

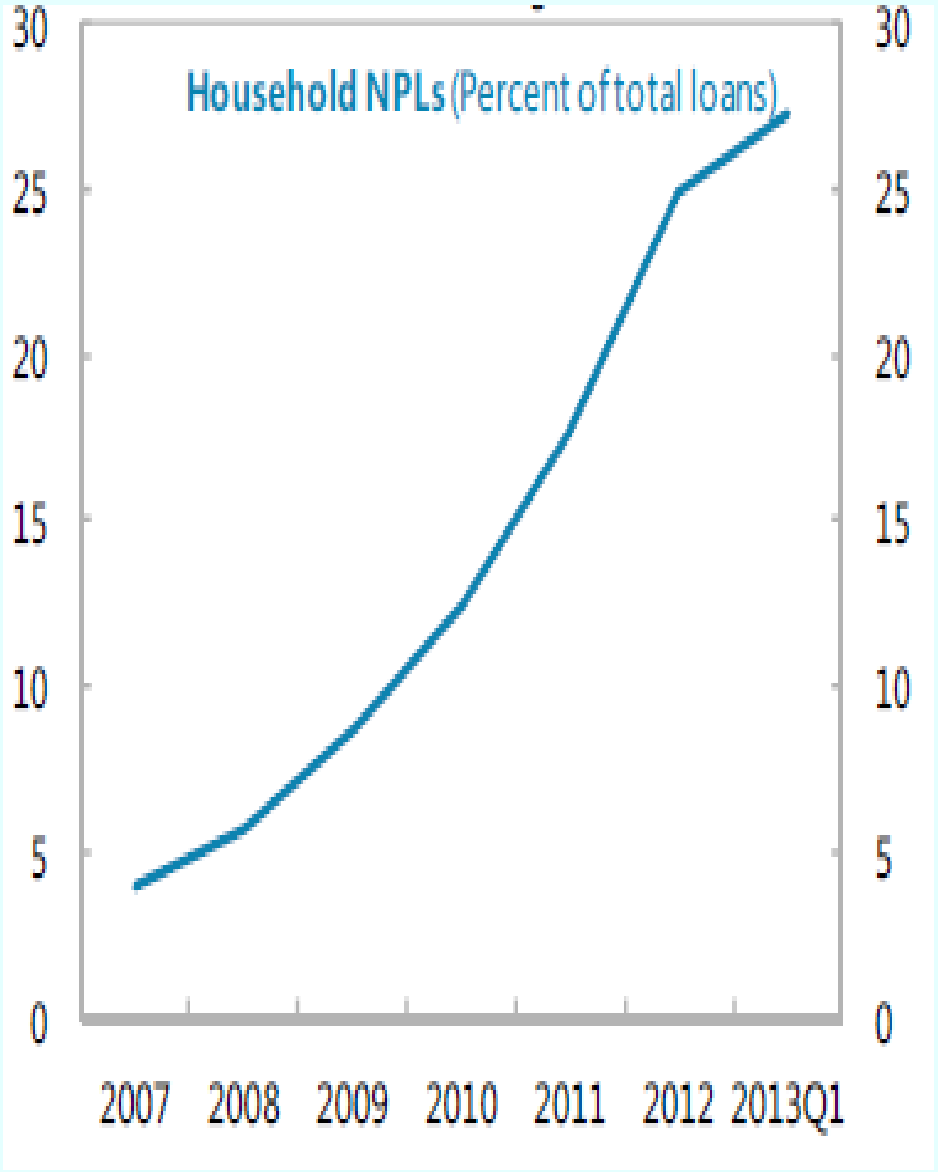

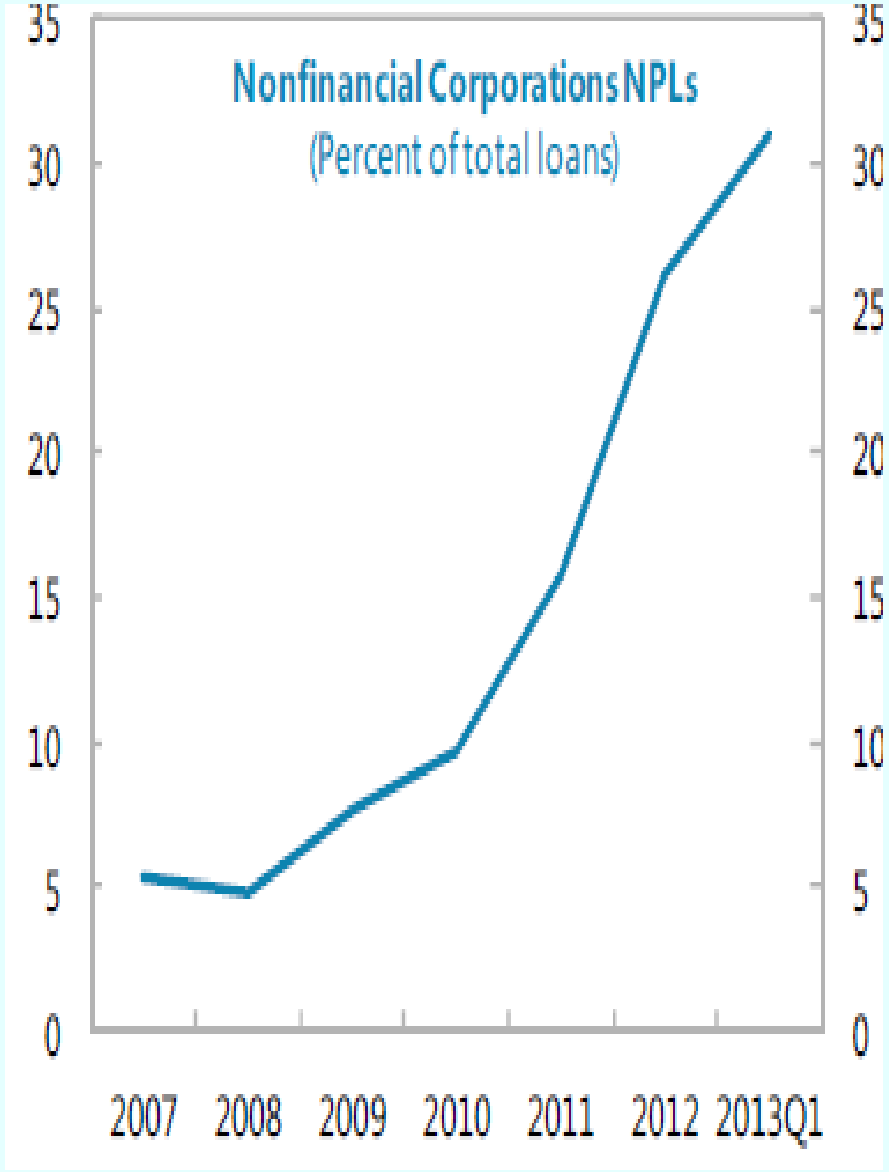

Λιτότητα και Μετάβαση σε Νέο Μοντέλο Καπιταλισμού

- Η λιτότητα προκαλεί θεσμική μεταβολή του ελληνικού καπιταλισμού προς ένα *laissez faire* μοντέλο με μικρότερο Κράτος, χωρίς Κεντρική Τράπεζα.
- Για τον Minsky, αυτό είναι ένα ασταθές μοντέλο με ισχυρή ροπή σε διαδικασία debt-deflation.
- Στην περίπτωση της Ελλάδας ο Minsky επαληθεύεται απόλυτα, καθώς δεδομένης της παραγωγικής ανεπάρκειας της χώρας, η συνέχιση της λιτότητας θα προκαλέσει σημαντικές αρνητικές συνέπειες στο μακροοικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα της και την ελληνική κοινωνία.